

ÉVFORDULÓK

100 éve született

BÉRES GÁBOR

rk. plébános, helytörténész

Bódvavendégiben született 1898-ban. Középiskoláit Rozsnyón, a teológiát Rozsnyón és Budapesten végezte. 1920-ban szentelték pappá. Több helyen is szolgált, mielőtt Tornaszentandrás római katolikus lelkésze lett. Nyugdíjba vonulása után a székesfehérvári papi öregotthonba került. Amíg erővel bírta, minden évben „hazatért”, és írta kéziratban fennmaradt munkáit a Bódva völgyéről. Székesfehérváron halt meg 1981-ben, de a tornaszentandrási temetőben helyezték örök nyugalomra.

Születésének 100. évfordulóján egy 1964-ben írt rövid munkájával tisztelgünk emléke előtt.

EDELÉNY

Edelény a Bódva-völgy alsó szakaszának központja. Erre a szerepre kijelölte fekvése, múltja, gazdasági ereje, s ezen adottságokat felismerte és elismerte a közigazgatás, és magától érthetődően vált a múltban járási központtá. A fejlődés érdekében az adottságokhoz hozzáadta a közigazgatásban rejlő lehetőségeket, s az eredmény nyilvánvaló: Edelény megnőtt és folyton nő, megállás a növekedésben egyelőre nem is várható.

Edelény elnyelte már Borsodot, Finkét, határa tízezer holdra nőtt, lakosainak száma nyolcszoros, van szénbányája, gimnáziuma.

Ma tehát Edelény közigazgatási, gazdasági, kulturális központja a Bódva-völgy alsó szakaszának.

Edelény nevének eredetét biztosan megállapítani nem sikerült és valószínűleg nem sikerül ezután sem.

Legvalószínűbb az a feltevés, hogy Edelény volt annak a kabar családfőnek a neve, aki itt vert sátrat családjával s nevét aztán átvitték szállására, településére is. Edelény története tehát Edelény családfő sátorverésével kezdődött. Mindez természetesen feltevés, igazolni nem lehet, de a feltevést reálisnak tartom.

Edelény történetéről a honfoglalástól a XIII. századig nincs pozitív adat.

A következő sorokban a történeti áttekintést átveszem Szabó Béla Bódva-völgyi képeskönyv című munkájából, mely szerint az első adat a község múltjából a XIII. századból van, amikor Edelényi László a község ura. 1340-ben Torna és Borsod vármegye itt tartja közgyűlését .

Nagy Lajos király idejében a budai klarisszák birtoka. A XIV. században mint város szerepel és vására van.

Egy időben Szapolyai János birtokában is volt, majd a Bebek családé, Bebek György után a fiskusé.

A XVI. században a szepesi kamara zálogba dja 32.000 forintért Rákóczi Zsigmondnak. 1700-ban Rákóczi Ferenc elzalogosítja L'Huillier családnak.

1776-ban az Esterházyaké, a XIX. század elején a Kóburgoké.

Mindenesetre változatos Edelény urainak névsora, s a nevek megett húzódik meg a község lakosainak élete. Névtelenül viselték a zavaros és véres századok megpróbáltatásait, terheit, és az nem volt könnyű.

„1361-ben egy Nyomási Gergely nevű birtokos a megújítandó diós-györi kolostorra 12 tallért ígért. Ezt az ígéretet írásba foglalta és megerősítette Miklós nevű edelényi plébános, Miklós nevű sziráki plébános és Imre edelényi káplán.

Ezt az adatot dr. Karácsony János A magyar ferencrendiek története 1711-ig című munkájából vettem. Ez az eredeti okirat az egri főkáptalan levéltárában található. Tehát Miklós a legelső edelényi plébános, akinek a nevét ismerjük, de már jóval előbb is voltak plébánosok.

Feljegyezte dr. Borsovai Lengyel Gyula ügyvéd.

Edelény, 1961. aug. 13.”

Ezeket a sorokat az edelényi plébános úr olvasta fel előttem, és én ideiktattam.

A levél írója abban téved, hogy a nevezett Miklós pap volt az első edelényi plébános, akinek a nevét ismerjük. Ugyanis a pápai tizedszedők lajstromában 1332-ről név szerint szerepel egy edelényi plébános, aki 29 garast fizetett a pápai tizedbe.

Tehát Edelényben plébánia volt, éspedig — Lengyel Gyula fenti levele szerint — káplános plébánia, akkor természetesen templom is volt.

Sem a plébániának, sem a templomnak az eredetét nem ismerjük, de abból, hogy Edelényben 1361-ben káplános plébánia volt, azt kell feltételezni, hogy már jóval előbb kellett plébániának és templomnak lennie, mert hiszen egy hitközségben kápláni állomást csak akkor szerveznek, ha a hívek száma megköveteli, ahhoz pedig idő kellett, hogy a kezdeti időtől a plébánián a hívek száma annyira megnövekedjék, hogy a kápláni állás megszervezésére szükség legyen.

A plébániáról van valami értesülésünk, de a plébánia templomáról nincs. Hová lett a templom, mi történt az ősi templommal? El nem tűntetett. Hol volt az ősi templom? Ott, ahol most a gótikus templom áll. A (ma református) gótikus templom az ősi templom helyén épült fel.

Amikor a hívek száma megnövekedett s a templom kicsinek bizonyult és bizonyára az idő is megtépázta már, akkor a megviselt és szűk-

nek bizonyult templom helyébe építették a korabeli ízlésnek megfelelő gótikus templomot.

A gótikus stílusban épült templom mutatja, hogy építésének ideje a XIV. század, az az idő, mikor Edelényben káplán is volt már, azaz a megnőtt hitközség anyagilag fedezni tudta egy gótikus templom építését és felszerelését.

Az 1562-es nagyszombati zsinaton már elhangzott a bejelentés, hogy a tornai főesperességben egyetlen plébános sincsen.

A tornai főesperesség területén az úr, Torna vára és Szádvár ura, Bebek György volt. A hitújításhoz (*reformáció — a szerk.*) csatlakozó Bebek György kiüldözte birtokairól a plébánosokat és a templomokat elvette a katolikusoktól, mint például a tornai nagy templomot, a szilasit, a rákóit és így tovább, és odaadta a hitújításban őt követőknek.

Ugyanazon Bebek György volt akkor Edelény ura is és ugyanúgy járt el ott is, mint például Szendrőben, ahol katolikus alig maradt.

Akkor került a gótikus katolikus templom a protestánsok kezére.

Tornán a megmaradt katolikusok az elvett templom közelében építettek egy kis templomot maguknak, így tettek a hithű edelényi katolikusok is, az elvett templom mellé építettek egy pót-templomot. Ez volt Edelény harmadik katolikus temploma.

Tornán Keglevich Miklós főispán, amikor a várbirtok ura lett, visszavette a protestánsoktól a nagy templomot 1671-ben. Edelényben nem volt kinek az elvett templomot visszaszerezni, mert hiszen abban az időben a földesurak a protestáns Rákócziak voltak, Rákóczi Zsigmond, I. és II. Rákóczi György, s így a gótikus templom birtoklása véglegesült a protestánsok kezében.

A kis pót-templom 1801-ben már használhatatlanná vált, s akkor már a katolikus kegyúr, földesúr nem építtetett más templomot, hanem a kastély kápolnáját engedte át valami mellékhelyiség hozzákapcsolásával istentiszteleti célra, hiszen a kastélyban úgysem lakott az akkori földesúr. A kastély kápolnája volt Edelény negyedik temploma.

Az 1829-es Can. Vis. a kastély kápolnáját találta használatban. Azonban Edelényben nőtt a katolikusok száma és természetesen nőtt az önértékük és az igényük is. Templomot akartak, templomot, amelyik az övék, mert a kápolnában csak megtűrteknek tartották magukat, aztán meg nem is felelt már meg. A templomépítés nehéz dolognak bizonyult, nehézzé tette a kegyúr és a hívek más-más felfogása.

A kegyúr azzal odázta el a dolgot, hogy új templomra nincs szükség, mert templom van, a kastély kápolnája a templom. Ő mint kegyúr tehát eleget tesz kötelességének azáltal, hogy helyet biztosít az istentiszteleteknek, így nem lehet tőle követelni a templomépítést.

A hívek természetesen nem fogadták el a kegyúr okoskodását, mert templom nincs, a kápolna nem templom és a többi. Az idő meg haladt, a huza-vona pedig tartott.

A plébános már tornyot is építtetett a templom számára, aztán telket is sikerült szerezni a községtől, de a templom építése csak maradt és a tornyot is később el kellett bontani, mert az új templom nem a torony mellé épült.

A templom építésének ügyét a helyben topogásból egy gondolat rántotta ki, az a gondolat, hogy az építendő templomot, mint Erzsébet királyné emléktemplomot kell felépíteni. A gondolatot magáévá tette a hitközség 1898. szept. 24-én tartott közgyűlése és megígérte segítségét a kegyúr is.

1903 elején a Makovszky Ferenc budapesti építész által kidolgozott tervet és költségvetést a főhatóság elfogadta és ősszel meg is indult a munka, s 1904. november 15-re be is fejeződött.

Közben megérkezett a király kabinetirodájának a válasza is 1904. jan. 4-iki kelettel 548-1904 szám alatt. Az iroda közli, hogy a király megadta az engedélyt, hogy az épülő templom az Erzsébet királyné emléktemplom nevet viselje.

A templomot Blazsejovszky Ferenc miskolci apát-plébános áldotta meg Jézus szentséges Szíve tiszteletére 1905-ben.

A templomépítés 100.000 koronába került. Az új templom Edelény ötödik temploma.

A község szívében, mutatós terméskölábon vaskerítéssel körülvett, tágas, parkosított kertben áll a szép, sudár tornyú templom.

95 éve született

TÓTH ISTVÁN

újságíró, író

Finkén született 1903-ban. Bányásként dolgozott Sajókazán és Szuhakállón. 1926-ban a nagy szegénység elől kivándorolt Kanadába. Ott is dolgozott bányásként, majd a Kanadai Magyar Munkás (jelenleg Új Szó) című progresszív lap belső munkatársa volt. 1949-ben családjával visszatért Magyarországra. Hazatérése után egy darabig a Bányamunkás című lapot szerkesztette, majd nyugdíjazásáig a Magyar Rádió Idegen nyelvű fősztályának volt a munkatársa. Születésének 95. évfordulóján a 23 év Kanadában című könyvének egy rövid részletével emlékezünk rá.